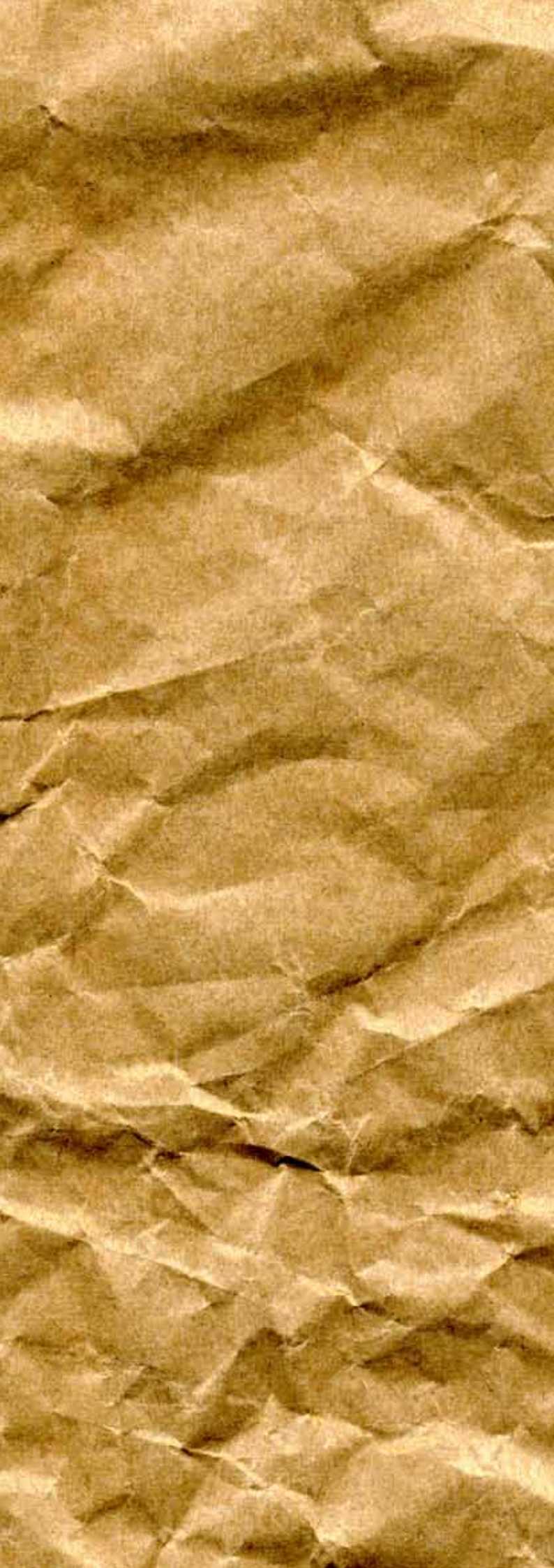

VERANTWOORDINGSWAALER

voor alle scholen die hun **onderwijs** anders willen verantwoorden

APS

Waarom anders verantwoordend?

Scholen krijgen veel vragen over de kwaliteit van het onderwijs, de kwaliteit van het onderwijzend personeel, en over de kwaliteit van de leer- en leefomgeving voor de leerlingen. Niet alleen van de inspectie, maar ook van het schoolbestuur, de ouders en andere betrokkenen. Voor de school betekent dit steeds op andere manieren in gesprek zijn met belanghebbenden en belangstellenden over aanpak en opbrengsten van het onderwijs.

Er zijn scholen die al jaren lang met andere onderwijsconcepten werken, zoals de traditionele vernieuwingscholen. Deze scholen hebben moeite met de steeds strakker wordende verantwoordingsplicht. De kaders daarvan passen niet goed bij hun pedagogische idealen. Het zelfde geldt voor scholen die de afgelopen jaren een intensieve schoolontwikkeling doorgemaakt op basis van een gezamenlijk onderwijsconcept. Deze scholen willen naast de traditionele doelen, ook andere doelen bereiken.

De druk op verantwoordend wordt daardoor groter; tegelijkertijd groeit de wens om je te verantwoordend over die andere doelen (de meerwaarde van je onderwijs!).

De inspectie vraagt om verantwoordend van leerresultaten, die vergelijking tussen scholen en met externe standaarden mogelijk maakt. De scholen met een ander onderwijsconcept willen zichtbaar maken wat leeropbrengsten zijn op het gebied van de kerndoelen, schooldoelen én leeropbrengsten op het gebied van persoonlijke ontwikkeling van kinderen. De scholen hebben de ambitie om 'alles uit kinderen te halen wat erin zit', maar het ontbreekt nog aan erkende methodieken om vast te stellen of ze daarin slagen.

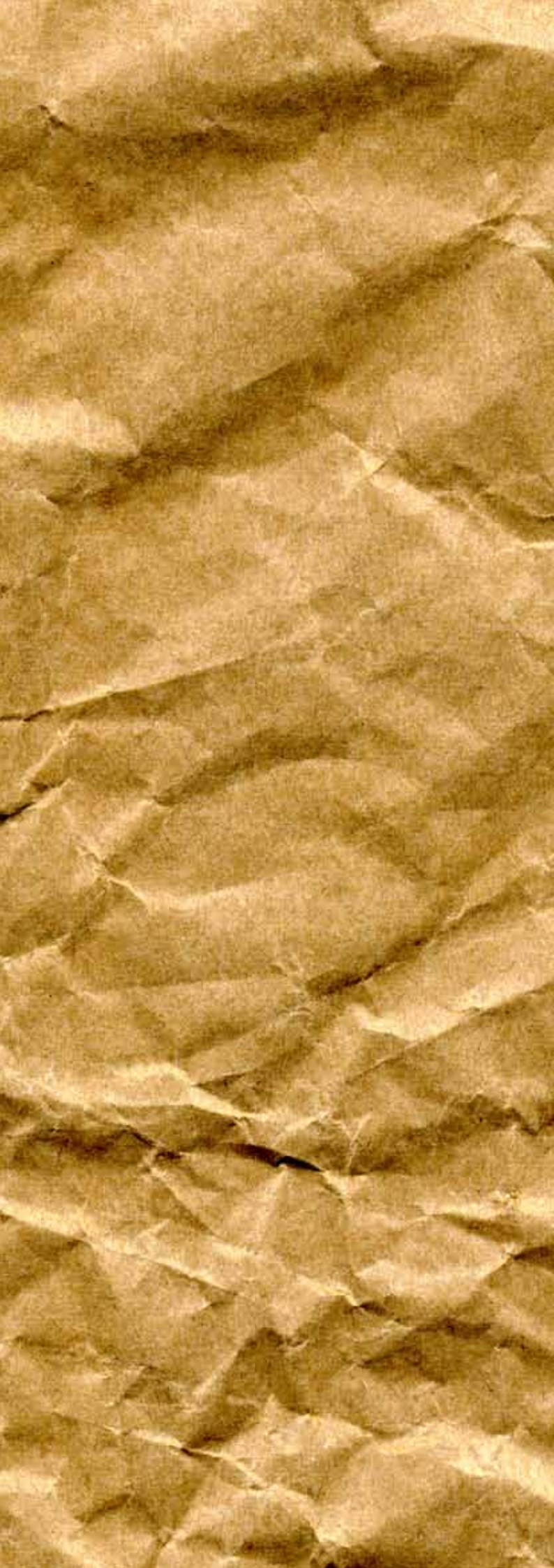
In het R&D project Onderwijs Anders Verantwoordend zijn we samen met scholen in PO en VO op zoek gegaan naar methodieken en werkwijzen voor verantwoordend die recht doen aan het onderwijsconcept.

Naomi Mertens
APS

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Golflengte 1: Weet wat je meet

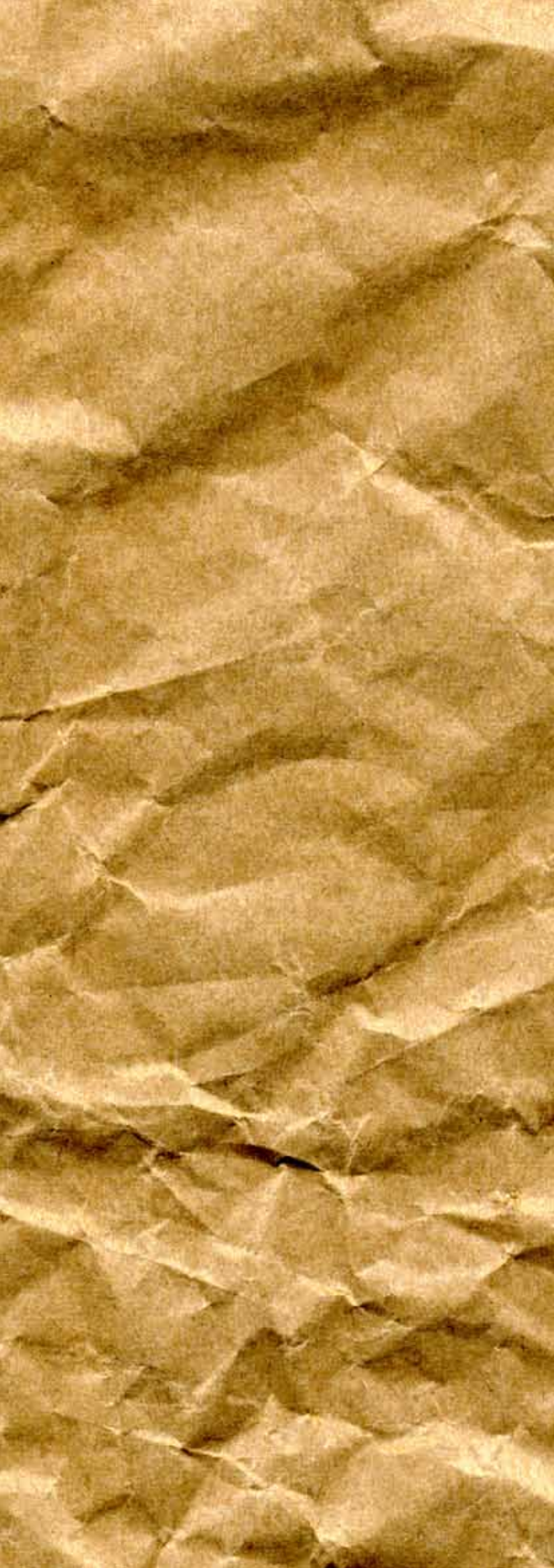
Het gaat hier om informatie waarmee je jezelf kunt afmeten aan de standaard van een ander. Om te kunnen vergelijken met een externe norm, moet de informatie op een standaard manier verzameld en verwerkt zijn. De uitkomsten van deze vorm van onderzoek in de school geven inzicht in hoe de school er voor staat en dat te vergelijken met anderen. Op grond hiervan kan een school beleidsmaatregelen nemen. Bijvoorbeeld een school die wel de CITO/LVS toetsen gebruikt, maar die inzet op momenten dat het past bij de leerling. Of een school besluit wel alle CITO-toetsen af te nemen maar niet de eindtoets, omdat ze die niet meer kunnen gebruiken voor hun schoolbeleid).

Golflengte 2: Vergelijk de ervaringen

Het gaat op deze golflengte om de vergelijkingen die je maakt tussen leerlingen en groepen van leerlingen in de school. Belangrijk is het verantwoord omgaan met de eigen unieke informatie. De belangrijkste functie van deze informatie is voor het kind om zijn/haar ontwikkeling in de volle breedte zichtbaar te maken en voor de leerkracht om meer geobjectiveerd inzicht te krijgen in het eigen handelen. De belangrijkste functie voor de school is het kunnen inzetten van een -op basis van verzamelde gegevens- gerichte schoolontwikkeling. Belangrijk voor het systematiseren van unieke informatie (golflengte 3) is de onderzoekscultuur in een schoolteam. Het APS heeft drie publicaties[1] waarin stap voor stap staat beschreven hoe een schoolteam vanuit zijn onderzoekscultuur de middelste tri-band vult met informatie. Deze informatie uit de middelste triband is in de eerste plaats bedoeld om verbetering in onderwijs en organisatie te helpen 'richten, inrichten en verrichten', maar ook om bewijs te leveren voor de externe verantwoording.

Golflengte 3: je bent wat je weet

De hele dag door wordt het leren als vanzelfsprekend geregistreerd. Dit gebeurt in de vorm van complimentjes en afkeuringen, in kleine gesprekjes en tijdens het bekijken van leerlingwerk (een tekening, een rijtje sommen, een geslaagde proef), en in aandacht voor dagboeken, portfolio's etc. Het registreren van leren gebeurt ook doelbewust in de onderwijsmomenten, in leerlingbesprekingen en in ontmoetingen met ouders. Ook tijdens teamvergaderingen en in de wandelgangen leggen leerkrachten verantwoording aan elkaar en aan zichzelf af. Al deze vormen kunnen naar buiten als verantwoording dienen: door uitnodiging om te komen kijken, door presentaties te geven, door ontmoetingen tussen leerlingen, leerkrachten, ouders en anderen. Het zijn allemaal manieren om te zeggen waar je voor staat, hoe je eraan werkt en welke unieke resultaten je bereikt. Je verwerft hiermee draagvlak in de omgeving. Deze verantwoordingsinformatie is krachtig, maar subjectief en intersubjectief.

Cbs De Klokbeke Zwolle

Cbs De Klokbeke uit Zwolle werkt met het onderwijsconcept Natuurlijk Leren. Kern van het concept is zelfsturing en zelfverantwoordelijkheid. Leerkrachten zijn coaches en sturen op de onderwijsbehoefte van kinderen.

In verreweg de meeste onderwijsvormen is de kennis die we willen overdragen opgeknipt in kleine eenheden. Stapje voor stapje wordt aan kinderen kennis aangeboden die, naar vaak pas veel later blijkt, onlosmakelijk met elkaar verbonden is. Het koppelen van die kennis tot logische gehelen laten we vaak aan de kinderen zelf over.

Bij Natuurlijk Leren willen we dat omdraaien: kennis en vaardigheden worden opgedaan door te werken aan echte problemen en opdrachten. Wanneer kinderen proberen een probleem op te lossen of een vraagstuk, komen ze vaardigheden tegen die ze (nog) niet beheersen of ze ervaren een gebrek aan kennis. Dat roept leervragen op. De leerkracht springt daar vervolgens op in. Op die manier is de kennis die kinderen opdoen altijd betekenisvol. Ze hebben het immers nodig om hun probleem op te lossen.

Contactpersoon: Hans Veldsink
Telefoonnummer: 038 4601665
www.klokbeke.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golflengte 1			
Golflengte 2			
Golflengte 3			

Product: Schoolportfolio

Met een schoolportfolio wil deze school zich laten zien in de volle breedte. Een schoolportfolio past in de lijn die de school uitzet van leerlingen die laten zien in een portfolio, leerkrachten en directie die voor hun ontwikkeling een portfolio hebben en voor de school als geheel ook een portfolio.

In het schoolportfolio verantwoord je je niet alleen over toetsgegevens maar ook over de wijze waarop je het aanbod realiseert, je visie op vakgebieden en hoe je dit uitvoert.

Verantwoorden op band 1

In band 1 zitten naast leerling-gegevens van toetsen, de groeps- en schoolgegevens van een leerlingvolgsysteem. Verder laat de school informatie zien over de persoonsvorming van kinderen.

Verantwoorden op band 2

Hier verzamelt de school de gekwantificeerde portfoliogegevens in de brede ontwikkeling van kinderen.

Op band 3 verantwoordt leerlingen zich.

De school gebruikt voor de leerlingen een portfolio op hen te volgen en de onderwijsbehoefte te bepalen. Deze staan niet in het schoolportfolio.

Basisschool Het Plein Rotterdam (ontwikkelingsgericht onderwijs, OGO)

Op basisschool Het Plein wordt sinds 2003 ontwikkelingsgericht onderwijs gegeven aangezien de school van mening is dat dit onderwijsconcept beter aansluit bij de populatie kinderen. De leerkrachten zorgen gezamenlijk voor een uitdagende leeromgeving zodat kinderen gemotiveerd worden om aan de activiteiten mee te doen. Doordat ze geïnteresseerd raken in het onderwerp zijn ze persoonlijk betrokken bij het ontwikkelingsproces; een belangrijke voorwaarde om te leren.

De leerlingen werken veel samen en ze voeren activiteiten uit op hun eigen niveau. Leerkrachten bieden leerlingen volop de ruimte om zélf initiatieven te ontplooiën: "ik wil dat leren, ik wil dit weten, ik ga dat onderzoeken".

Het Plein wil haar doelen bereiken volgens de uitgangspunten van ontwikkelingsgericht onderwijs: kinderen ontwikkelen zich zo breed mogelijk en in hun eigen tempo. De activiteiten worden afgestemd op de ontwikkeling, leerstrategie en leervermogen van het kind. Competentie en autonomie zijn hierin belangrijk.

Waarom kan je dat zien?

1) Er wordt groei bijgehouden op het gebied van: taal en rekenen, wereldoriëntatie, sociale omgang, emotionele ontwikkeling, beweging, en creatieve ontwikkeling in de vorm van een jaarboek. 2) Kinderen zijn betrokken bij het opstellen van het jaarboek. 3) Er wordt gewerkt met gedifferentieerde instructie. En 4) kinderen leren zowel zelfstandig- als coöperatief te werken.

Contactpersoon: Loes Viset (adjunct-directeur)
Telefoonnummer: 010-2653542 (dependance)
06-54251575 www.kindenonderwijsrotterdam.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Product: leidraad 'CITO gegevens als meerwaarde voor ander onderwijs'

De leidraad beschrijft in het kort een aantal stappen en manieren waarop de gegevens van CITO kunnen worden geïnterpreteerd zodat ze van waarde worden voor (in dit geval) Ontwikkelingsgericht onderwijs. Het Plein neemt CITO toetsen af voor de verantwoording in bandbreedte 1, maar is ontevreden over de meerwaarde van de toetsgegevens voor de school ontwikkeling. Met name omdat de toetsen in veel gevallen benadrukken wat de kinderen niet kunnen. Toch realiseert Het Plein zich ook dat ze op een of andere wijze moeten voldoen aan de verantwoording op bandbreedte 1. Deze leidraad is een handvat om de gegevens van CITO dusdanig te analyseren zodat ermee gestuurd kan worden (op groeps- en op schoolniveau)

Verantwoorden op band 2

De toetsgegevens van CITO horen oorspronkelijk in bandbreedte 1. Door vooraf hypothesen te formuleren en gericht op zoek te gaan naar bijbehorende data, gebruik je de gegevens dusdanig dat er ook op groepsniveau of op bouwniveau waardevolle analyses kunnen worden gedaan (bv trendanalyses). Vervolgens is de vraag aan het team van de school om daar ook iets van te vinden (eigen norm!). Is het goed genoeg zo? Leggen we de lat hoger? Meten we wat we willen meten? Zo niet, hoe laten we het dan wél zien?

Extern verantwoorden

Met de toetsgegevens van CITO voldoet Het Plein aan de vraag van de Inspectie om zich te verantwoorden op bandbreedte 1. Wanneer die gegevens onvoldoende zijn kan de school met behulp van de analyses in bandbreedte 2 goed beargumenteren waaróm de gegevens onvoldoende zijn en wat ze daaraan gaan doen.

Naast deze verantwoording heeft Het Plein sterk de behoefte om zich te verantwoorden over de meerwaarde van de school (met namen BB 2 en 3 op socialisatie en subjectivatie). Dit is echter niet mogelijk middels de standaard, KOTAN genormeerde toetsen. De school gaat de komende tijd op zoek naar andere manieren om vaardigheden als teksten schrijven en presenteren, in beeld te brengen.

Vernieuwingschool De Windroos (Jenaplan/ Freinet) Wijk bij Duurstede

De Windroos is een Vernieuwings-school die de pedagogische en onderwijsskundige inzichten van Celestin Freinet en Peter Petersen (Jenaplanonderwijs) als basis gebruikt voor ervaringsgericht en ontwikkelingsgericht onderwijs.

Persoonlijke leerdoelen

Op de Windroos leren kinderen meer dan het opdoen van kennis en vaardigheden gericht op verschillende vakgebieden. Het vernieuwingsonderwijs wordt gezien als een continu en samenhangend leerproces waarbij het kind in staat wordt gesteld zijn cognitieve, creatieve, sociale en emotionele vermogens verder te ontwikkelen en toe te passen.

Levend leren

In het Freinetonderwijs staat het kind centraal. Op de Windroos houdt dit in dat kinderen hun vragen, verhalen, ervaringen en voorwerpen mee naar school nemen en daar in de groep mee aan de slag gaan. Naast leermethodes maakt de school dus veel gebruik van de eigen inbreng van kinderen. Van leerkrachten wordt verwacht dat zij deze inbreng kunnen vertalen naar de kerndoelen.

Waarom kun je dat zien?

In de dagelijkse praktijk komen lezen, schrijven, taal, rekenen, wereldoriëntatie, geschiedenis en expressievakken aan bod tijdens kringen (gesprek), werkhoeven, instructie en stil werk en vieringen. Kinderen leren stap voor stap werken met een eigen weekplan, waarin groepsactiviteiten en de eigen ontwikkeling samengaan.

- 1) Kinderen bespreken hun belevenissen en persoonlijke ervaringen in de kring, een belangrijke werkvorm voor de sociaal-emotionele ontwikkeling
- 2) Kinderen ontdekken de wereld aan de hand van hun eigen verhalen, teksten en plannen
- 3) Er wordt gewerkt met methodes, maar ook met specifieke Freinettechnieken voor taal- en leesonderwijs.
- 4) kinderen werken zowel in groepen als alleen, in instructiegroepen en zelfstandig, met eigen taken

Contactpersoon: Jan Overweel
schoolleiding@windroos.nl
www.windros.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Product: bewijs voor goed spellingonderwijs

Verantwoorden op band 2

In het Freinetonderwijs neemt spelling een specifieke plaats in. Spelling wordt gezien als ondersteunende vaardigheid bij het schrijven van teksten. De school loopt er tegenaan dat er reguliere spellingtoetsen worden afgenomen, die niet per definitie matchen met de spellinginstructie zoals die voortkomt uit de behandeling van de spellingcategorieën uit de teksten van de kinderen.

De ontwikkelvragen, zoals geformuleerd door het team en de schoolleiding:

1. Hoe lezen en verwerken we toetsgegevens van spelling zodanig dat die iets zeggen over de ontwikkeling van de leerling, van de leerkracht en van de school?
  - a. Hoe kunnen we onderwijs ontwerpen op basis van toetsgegevens?
  - b. Hoe kunnen we de effectiviteit van eigen lessen evalueren?
2. Hoe herkennen leerkrachten gegevens die iets zeggen over de ontwikkeling van de kinderen, als die gegevens niet direct naar boven komen in een toets? Als we kijken naar de spellingtoetsen, hoe vergelijk je die dan met wat de kinderen laten zien?

Het team voerde een aantal klussen uit om antwoord te kunnen geven op deze vragen:

- De spellingdidactiek werden op één lijn gebracht: de methodes in de school worden onderzocht op de wijze waarop spellingscategorieën worden aangeboden en we maken een keuze.
- Er zijn afspraken gemaakt over welke toetsen we wel, en welke toetsen we niet doen. Het blijkt uit de toetsgegevens dat we vaker toetsen dan nodig: met goede overdracht tussen leerkrachten en gericht toetsen weten we net zoveel over het niveau van de kinderen.
- Er is een leerlijn spelling gemaakt, die overeenkomt met de gangbare spellingmethodes om er in de toekomst flexibel mee om te gaan
- Er zijn vuistregels opgesteld voor goed spellingonderwijs
- Er is een lijst met 'bewijs van kwaliteit' opgesteld, waarmee je kunt laten zien of het lukt.

Alle teamleden voerden onderzoek uit in de eigen praktijk aan de hand van eigen onderzoeksvragen.

Extern verantwoorden

Het streven is er naar om middels dit traject een systeem te ontwikkelen waarbij we, al werkend met de tekstencyclus, aanvullende spellingoefenstof aanbieden op een uniforme wijze. De spellingcategorieën die aangeboden worden, sluiten aan op de algemeen geldende Citostandaard en de meest gebruikte Nederlandse methodes.

Eerste Westlandse Montessorischool, Monster

De Eerste Westlandse Montessorischool is een algemeen bijzondere school en de enige school van de Vereniging voor Montessorionderwijs Westland. De overdracht van waarden en normen is erop gericht dat een leerling een levens- en maatschappij beschouwing kan opbouwen en van daaruit een eigen inbreng kan hebben met respect en begrip voor die beschouwing van anderen.

De filosofie van het Montessori-onderwijs is: het scheppen van ruimte voor het kind om zich te kunnen ontplooiën tot een harmonisch sociaal denkend mens. Het Montessorionderwijs vormt op grond van de nieuwste didactische, pedagogische en maatschappelijke inzichten een goede omgeving voor de ontwikkeling van leerlingen uit alle lagen van de samenleving. Hierbij streeft de Eerste Westlandse Montessorischool drie doelen na:

- het verwerven van bekwaamheid om in het dagelijkse, sociale en maatschappelijke leven en verdere studie te kunnen functioneren;
- ontwikkeling van bewustzijn, identiteit, zelfrespect en wil (tesamen de persoonlijkheid);
- een persoonlijke, creatieve, onafhankelijk en verantwoordelijke rol te leren vervullen in de samenleving van nu en morgen.

Maria Montessori ging ervan uit, dat een kind van nature actief, leergierig en nieuwsgierig is. Het wil zijn omgeving graag leren kennen. De ontwikkeling van een kind staat in voortdurende wisselwerking met die omgeving. Volgens Maria Montessori verloopt de ontwikkeling van het kind volgens een vast en biologisch patroon. Het kruipt eerst voor het loopt, het brabbelt eerst voor het spreekt. De taak van de opvoeder is deze wetmatige ontwikkeling te begeleiden.

Ieder kind is een individu met een eigen aanleg en een eigen karakter met als gevolg, dat ieder kind de verschillende fasen van de ontwikkeling in eigen tempo doorloopt.

Contactpersoon: Maaike Kramer
Telefoon: 0174-280821
www.ewmm.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Product:

Een overzicht van zorgleerlingen door de school heen. Portfolio's/kinddossiers van leerlingen, met een plek binnen het montessori kind volgsysteem.

Verantwoorden op band 3

Sinds kort werkt de school met het MKVS (Montessori Kind Volgsysteem). Dit systeem is een nog niet door de inspectie erkende en geaccepteerde vorm van verantwoorden op bandbreedte 3, mits het op juiste wijze wordt toegepast. Het kinddossier in het MKVS is echter nog niet voldoende doorontwikkeld. De school heeft er de afgelopen periode aan gewerkt de 'werkjesmap' te laten doorontwikkelen tot een volwaardig kinddossier.

Verantwoorden op band 2

De gegevens die worden opgeleverd door het MKVS en door het kinddossier, zouden eigenlijk een rol moeten gaan vervullen in band 2. De school heeft daartoe allereerst een overzicht op groepsniveau gemaakt van de zorgleerlingen in de verschillende groepen. Later zal ook geprobeerd worden de gegevens uit het kinddossier en het MKVS te genereren naar band 2 niveau. Eigenlijk zou dat de 'harde' niveau 1 band gegevens overbodig moeten kunnen maken.

Een interessante discussie op de school is of het wel in de geest van het concept is om gegevens van band 3 niveau te bekijken op band 2- en laat staan band 3-niveau. Montessori-onderwijs is er immers op ingericht om ieder kind te begeleiden in de persoonlijke ontwikkeling.

Verantwoorden op band 1

De school neemt sinds enkele jaren ook gestandaardiseerde CITO-LVS gegevens af. Het zou goed zijn deze gegevens ook te leren bezien en interpreteren binnen het Montessori-concept.

Westfriese Vrije School Parcival, Hoorn

De Westfriese Vrije School Parcival opende in Hoorn zijn deuren in 1977. Jaar na jaar groeide de school en kwam er een leerjaar bij. De school telt op dit moment meer dan 200 leerlingen. De school is gebouwd onder organische architectuur. De klaslokalen zijn niet vierkant, maar zeshoekig. Het gebouw is zo gemaakt dat het de kinderen -door lijnenspel, bouwwijze en materialen- uitnodigt om naar binnen te gaan.

Kinderen van dezelfde ontwikkelingsleeftijd zitten bij elkaar in een klas. Bewust worden er geen niveaugroepen gemaakt. Het sociale aspect van elkaar helpen en samen optrekken vormt een belangrijk aspect van de vrijeschoolpedagogie. Deze keuze betekent ook dat de kinderen doorgaans niet blijven zitten. De enkele keer dat een kind in een andere groep wordt geplaatst, gebeurt dat op basis van ontwikkelingspsychologische redenen en niet op basis van leerprestaties alleen. Een belangrijk kenmerk is het periodeonderwijs. Gedurende periodes van 3 à 4 weken worden de eerste uren van elke dag gebruikt voor één bepaald vak. Zo wordt er die weken gewerkt aan taal of rekenen, biologie, wis-kunde of mineralogie. Dit ritmische systeem schept een grote helderheid voor de kinderen en heeft als voordeel dat de verbinding met dat vak intens wordt. Binnen de kaders van het leerplan kiest de leerkracht zelf de onderwerpen die passen bij de ontwikkeling van de kinderen die hij/zij op dat moment begeleidt. Daaruit volgt dat er een bescheiden gebruik wordt gemaakt van reguliere methodes. De kinderen leggen in periodeschriften de inhoud van de lessen vast in de vorm van tekeningen en dictaten of, in de hogere klassen, samenvattingen. Aan de vormgeving van die schriften besteden de leerlingen veel aandacht. De Westfriese Vrije School Parcival is een school die in een lange traditie van vrijeschoolonderwijs staat, maar zich daarbij sterk maakt voor verandering vanuit hedendaagse vraagstukken in het onderwijs. Kinderen worden gezien als opgroeiende mensen van deze tijd, die levenslang lerend in het leven willen staan. De school is zich bewust van de permanente ontwikkeling die het ontwerpen van goed onderwijs vereist.

Westfriese Vrije School Parcival, Hoorn
Contactpersoon: Dick Bruin
Telefoon: 0229 231001

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoons-vorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Project: Anders verantwoord door anders evalueren

Door leraren en leerlingen is de afgelopen twee jaar veel werk gemaakt van nieuwe vormen van evalueren. In een kind-portfolio is niet alleen een keuze uit het werk van de kinderen te zien, maar ook de evaluaties van kinderen onderling en hun ouders. In de groep wordt met de leerlingen gezamenlijk een lijst van criteria opgesteld. Waar moet mijn werk aan voldoen om 'goed' te zijn. Niet alleen de leraar beoordeelt het werk, maar juist de kinderen zelf zijn actief. Zij zijn immers eigenaar van het leerproces. De bijeenkomsten waarin kinderen hun werk aan ouders presenteren zijn een feest. Leraren houden in de digitale leerlingmonitor het beeld bij en geven hun oordeel op een glijdende schaal, zodat zij ook een beeld van de groep krijgen. Zo kunnen zij trends bijhouden.

Getuigschrift

Aan het eind van het jaar krijgen de kinderen een getuigschrift mee naar huis. Dat getuigschrift bevat een verslag van de persoonlijke ontwikkeling van het kind aangevuld met een bericht over periode onderwijs en vaklessen. Het is het oordeel van de leraar behorend bij het kind-portfolio dat naast het werk ook de eigen reflecties van kinderen en ouders bevat.

Aan het eind van het jaar worden de ouders uitgenodigd voor een gesprek. De kinderen presenteren samen met juf of meester het werk van dat jaar en verantwoordt zo niet alleen wat getoetst is met een cito volgsysteem rekenen en taal, maar juist wat de vrijeschool in Hoorn heeft bijgedragen aan de persoonsvorming, het sociale leven en de bijzondere leergebieden van de vrijeschool.

Eindgetuigschrift

Het laatste getuigschrift, na een voltooide schoolloopbaan, bevat ook de terugblik van het kind zelf op zijn schooltijd. Op basis van een aantal vragen en een gesprek met de leraar doen de kinderen zelf verslag en verantwoordt daarbij de keuze voor het vervolgonderwijs. Het vormt een bijzonder onderdeel van het laatste kind-portfolio.

Adriaan Roland Holtschool, Bergen

“Worden wie je bent”

Wij zijn sinds 1981 een vrijeschool waar onderwijs wordt gegeven aan leerlingen van 12 t/m 18/19 jaar. De ontwikkeling van de leerlingen is voor ons de grondslag van de school. Om deze ontwikkeling te begrijpen verdiepen wij ons enerzijds in datgene wat Rudolf Steiner in het begin van de vorige eeuw heeft nagelaten over onderwijs en opvoedkunst en anderzijds door de actualiteit van de dag. Daarbij ligt sterk de nadruk op het ontwikkelen van zowel het hoofd (denken) als op het hart (voelen) en handen (doen).

Het woordje “vrij” in de naam vrijeschool slaat niet op het vrij laten van het kind. Er wordt mee bedoeld: de pedagogische visie in vrijheid kunnen realiseren en ontlenen aan wat bij de kinderen aan vragen wordt waargenomen. Centraal staat de persoonlijke ontwikkelingsweg van elk individueel kind. De ontplooiing van zijn sociale, kunstzinnige en ambachtelijke vermogens is daarin even belangrijk als de ontwikkeling van zijn intellectuele vermogen.

De factoren “milieu waarin je opgroeit” en “erfelijkheid” spelen een rol in het leven van een kind. De vrijeschoolleraar houdt vooral rekening met het kind zelf, dat niet gezien wordt als een “onbeschreven blad”, maar als een mens met eigen talent, een eigen voorgeschiedenis en individualiteit. Pedagogie is de kunst van het herkennen wat kinderen aan verborgen strevingen met zich meebrengen en de kunst om een klimaat te scheppen waarin zij zich kunnen ontplooien.

Een kind komt op school om bepaalde dingen te leren, zodat hij later goed “toegerust” zijn plaats in de maatschappij kan vinden. Er valt niet precies te voorzien hoe die maatschappij eruit zal zien en om welke toepasbare kennis wordt gevraagd. Daarom legt de school veel nadruk op eigenschappen die voor de leerling van belang zijn om zich later blijvend te willen en te kunnen ontwikkelen. Het leerplan van de vrijeschool is zo opgebouwd dat alle vakken in hun onderlinge samenhang deze ontwikkeling ondersteunen. Intellectueel, creatief, ambachtelijk en sociaal wordt het kind uitgedaagd om zijn persoonlijkheid te ontplooien. Leerstof is daarbij altijd middel en ontwikkeling het doel.

Contactpersoon: Freek Op 't Ende
Telefoonnummer: 072-5897219

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golflengte 1			
Golflengte 2			
Golflengte 3			

Project: Verantwoording

De school legt verantwoording af aan inspectie, ouderaad, vmr, mr, Raad van Toezicht, enzovoorts middels diverse rapportages. De Adriaan Roland Holtschool is echter meer dan cijfers alleen. Maar ook dat moeilijk meetbare (als sfeer en veiligheid) proberen we te meten middels enquêtes.

Daarnaast zijn wij een zoektocht gestart naar nieuwe manieren van evalueren waarmee wij samen met de leerlingen verantwoording kunnen afleggen over wat 'geleerd en eigen gemaakt' is.

Tijdens het hoofdonderwijs maken de leerlingen aantekeningen, opgaven, tekeningen enz. en werken die (thuis) uit in hun periodeschriften. Een dergelijk periodeschrift wordt dus een zelfgemaakt leerboek. Gewoontegetrouw wordt zo'n periode afgesloten met een traditionele toets, een proefwerk. De school kent een 'praktische stroom'; vmbo leerlingen die door doen ervaren dat zij leren en zo bestaande en nieuwe kennis integreren. Een kennistoets leert deze leerlingen hun kennis verwoorden, maar laat niet goed zien wat zij weten en kunnen.

Portfolio is een Profielmap

Daarom zijn de leerlingen gestart met een profielmap, waarin zij op een nieuwe manier in beeld brengen wat zij hebben bereikt. Zij verzamelen verhalen, foto's voor een rapportage van het leerproces. Zij werken met open en gestructureerde zelf- evaluatiedocumenten en hebben ervaring op gedaan met peer-assessment.

Leerlingen hebben zelf ontdekt en aangegeven dat als je de prestaties van elkaar gaat beoordelen dat je meerdere leerlingen daartoe moet uitnodigen om een 'echte' beoordeling te krijgen. "Het gemiddelde is pas waar!" Bijzonder is dat zij toch ook een 'proefwerk' willen maken omdat zij de behoefte hebben het beeld over zichzelf te 'ijken' door te kunnen vergelijken.

Verantwoordingsreeks

In Bergen bestaat de verantwoording van het leerproces van deze vmbo leerlingen uit een reeks die afgesloten wordt met een proeve van bekwaamheid: open evaluatie/ gestructureerde evaluatie/ proefwerk/ Proeve

Proeve van bekwaamheid

Met de proeve van bekwaamheid kan de concurrentie aangegaan worden met het schriftelijk eindexamen! De proeve van bekwaamheid is het sluitstuk, een authentiek assessment. Alle ervaring en kennis wordt in de opdracht van deze dag toegepast. Niet alleen vakkennis wordt zichtbaar maar ook concentratie, doelmatigheid, samenwerken, betrokkenheid en andere kwaliteiten uit het leergebied levenskunst. De 'expert', die de proeve afneemt, doet recht aan al deze facetten. De criteria waarop de proeve wordt beoordeeld zijn samen met de leerlingen opgesteld.

De Nieuwste school Tilburg

Ons motto:
"Verder in
verwondering"

De Nieuwste School leidt op voor een diploma vmbo-t, havo en atheneum. DNS doet dat op een andere manier dan de meeste andere scholen: de leerlingen zijn op DNS eigenaar van hun eigen leerproces. In de vorm van thema's die door de school vastgesteld worden, werken zij aan hun onderzoeksvragen waarbij hun natuurlijke interesse geprikkeld wordt. Verder wordt hun kennis via eigen onderzoek, maar ook door de instructielessen geletterdheid, moderne vreemde talen en gecijferdheid vergroot. Zo kan leren een heel natuurlijk proces worden en hierdoor kan het zo leuk zijn dat er thuis ook nog gewoon doorgedaan wordt met wat er op school geleerd is.

Het drieweg-principe van de 3 O's

Wil je Onderwijs daadwerkelijk veranderen, dan moet je ook de Organisatie van dat onderwijs aanpakken én de Omgeving waarin dat onderwijs plaatsvindt. En dat allemaal ten dienste van de Ontwikkeling van de leerling. De Nieuwste School noemt dat de verandering volgens het principe van de drie O's. Uitgangspunt daarbij is de leerling. Leren is, zoals we allemaal weten, een werkwoord. Daarom zullen wij de nieuwsgierigheid prikkelen, waardoor de leerling op zoek gaat naar antwoorden. In principe is iedereen nieuwsgierig. Als wij niet nieuwsgierig zouden zijn, zouden we nooit iets veranderd hebben in ons leven en zouden we nooit vooruitgang hebben geboekt. Wij zoeken die nieuwsgierigheid, die verwondering en gaan daarmee aan de slag.

Contactpersoon: Toine Peerboom
Telefoonnummer: 013-5812066
www.denieuwsteschool.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Product: Werken met leerlijnen en portfolio

Verantwoorden op band 3

Deelname aan het project Volgen Begeleiden en Verantwoorden van R. Diephuis e.a.. We werken met sleutelinzichten en thema's en leerlijnen om op de drie doelen de vorderingen van elke leerling in kaart te hebben. Voor persoonlijke groei en socialisatie werken we met leerling portfolio.

De docenten maken woordrapporten per leerling.

Verantwoorden op band 2 en 1

Waar we aan moeten werken:

a) Het volgen met portfolio, de leerlijnen en het woordrapport optillen naar band 2. We moeten daartoe interne kwaliteitscriteria ontwikkelen

b) We hebben geen gegevens op band 1.

Daar gaan we wel last mee krijgen met de inspectie.

Mogelijk betekent

dit dat

we Cito-Vas gaan gebruiken.

Of een alternatief daarvoor.

Nova college Amsterdam

Het NCA is een brede school voor: Havo, VMBO, Praktijkonderwijs en assistenten niveau 1. In onze Havo kansklassen is er met name voor taal en cultuur veel aandacht! In het praktijkonderwijs kun je leren in de volgende sectoren; techniek, verzorging, verkoop en consumptieve techniek

Krachtig leren

Op het Nova College geven we les volgens de principes van het 'krachtig leren'. Dit betekent dat wij een leerling stimuleren zichzelf te ontwikkelen, een identiteit te vormen en eigen keuzes te maken.

De leerlingen staan centraal. Zij kiezen hun eigen opdrachten. Met daarbij behorende leerlijnen, ofwel vaardigheden. Zo groeit de kennis van een bepaald onderwerp. Daarbij volgen wij het systeem van repeterende kennistoetsen. Dat betekent dat leerlingen net zolang doorgaan tot de leerstof voldoende wordt beheerst.

Beroepspraktijk en buitenschools leren

In de bovenbouwklassen VMBO werken leerlingen in 'schoolbedrijfjes' en lopen zij een korte stage. In de bovenbouw HAVO worden onderdelen van vakken buitenschools gedaan. Bedrijven, instellingen en particulieren uit Amsterdam en omgeving komen met projecten die leerlingen uitvoeren. Op deze manier maken leerlingen kennis met de beroepspraktijk en kunnen zo een bewuste keuze maken voor een vervolgopleiding.

Contactpersoon: Dyane Brummelhuis
Telefoonnummer: 020-5854854
www.nova.espritscholen.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golfengte 1			
Golfengte 2			
Golfengte 3			

Product:

Verantwoorden op band 2

Er worden systematisch leerlingbesprekingen gevoerd met het team. Dan wordt per leerling bekeken wat de begeleidingsopdracht is voor de docent in de volgende periode van zes weken.

Verantwoorden op band 3

Leerlingen verantwoorden zichzelf via FollowMe (met een digitaal portfolio):

- op kwalificatie met vaktoetsen,
- op socialisatie met ontwikkelingslijnen (samenwerken, omgaan met anderen)
- op persoonsvorming met ontwikkelingslijnen (verantwoordelijkheid nemen, zelfvertrouwen, werken aan jezelf)

Leerlingen hebben elke zes weken een Vertraagde Week, waarin ze elkaar feedback geven.

Ouders zeggen over hun kinderen dat het ze opvalt

dat hun kinderen een groot reflectievermogen hebben.

Leerlingen zijn ook in staat om zelf hun werkplanningen en roosters voor zes weken te maken.

Orion Orion College Breda

Het Orion College, een jonge, rijksbekostigde leeromgeving voor Havo en Atheneum in Breda die op 21 augustus 2006 van start is gegaan met het eerste leerjaar.

Het Orion College profileert zich als een leeromgeving waar jonge mensen graag meebeslissen, zelf ontwikkelen en initiatieven ontplooien.

Leerlingen op het Orion College worden begeleid in het ontwikkelen van het totaal van hun vermogens, in sociaal, mentaal, intellectueel, fysiek, emotioneel en spiritueel opzicht. Door deze aspecten te integreren in het onderwijsleerproces hebben wij de verwachting dat de leerlingen als betrokken, bewuste jong volwassenen, in een evenwichtige balans de wereld in stappen.

De leerlingen op het Orion College krijgen een leertraject aangeboden waarbinnen alle ervaringen een plaats kunnen krijgen. Een leertraject waarbij hun eigen leven gezien wordt als deel van een groter geheel.

Het Orion College profileert zich als een school voor voortgezet onderwijs waar elke begeleider, vanuit een kindgerichte benadering, jongeren begeleidt hun eigen (leer)behoeften te ontwikkelen en te realiseren, zodat ze kunnen zijn wie ze zijn.

Contactpersoon: Kitty Janssen
Telefoonnummer: 076 5729864
www.orioncollege.nl

DE VERANTWOORDINGSMATRIX

	Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
Golflengte 1			
Golflengte 2			
Golflengte 3			

Product: kwaliteitenkaart

Deze kaart is een selectie uit de vele persoonlijke kwaliteiten, die de leerlingen van het Orion College tijdens hun schoolloopbaan ontwikkelen. De selectie is door de leerlingen uit het 1e t/m 3 jaar gemaakt voor wat zij belangrijke kwaliteiten vinden in hun school- en levensloopbaan. De kaart bestaat nu uit vijf kwaliteiten. Het groeien in een kwaliteit is beschreven in drie haltes: 'startniveau' 'op weg naar' 'excellent'.

Verantwoorden op band 2

De interne criteria (normstelling) voor het waarderen van de 5 kwaliteiten zijn door de leerlingen zelf gemaakt en later door leergroep begeleiders geredigeerd. Er is besloten om de criteria die door de leerlingen zijn verwoord te gaan gebruiken. Tenslotte is het belangrijk dat de leerling zichzelf herkent in de beschreven uitingen/gedragingen per halte: wat laat je als Orion leerling zien op die kwaliteit op die betreffende halte?

Op band 3 verantwoorden leerlingen zich.

Er wordt dit schooljaar een proefperiode van een aantal weken gebruikt om als eerste de kwaliteit "passie" te waarderen. De leerling (her)kent de criteria waarop gescoord kan worden, maakt daar een eerste eigen "niveau-inschatting" van en bespreekt dit in de eerste fase alleen nog met de leergroepbegeleider. Afhankelijk van de ervaringen die Orion hiermee op doet, is het mogelijk dat de leerling in een portfolio aan gaat tonen met verschillende bewijsstukken waar hij/zij zit op de ontwikkelingslijn. De bewijsstukken komen uit de windstreken van 360 graden feedback.

Inhoudsopgave

Inleiding "Waarom anders verantwoorden?"

Uitleg Verantwoordingsmatrix

CBS De Klokbeker, Zwolle

Basisschool Het Plein, Rotterdam

Vernieuwingschool De Windroos, Wijk bij Duurstede

Eerste Westlandse Montessorischool, Monster

Westfriese Vrije school Parcival, Hoorn

Adriaan Roland Holtschool, Bergen

De Nieuwste School, Tilburg

Nova College, Amsterdam

Orion College, Breda

Colofon

Samenstelling: Naomi Mertens

Ontwerp: Puck Grafisch ontwerp

Druk: Daneels Nederland

Oplage: 200

Uitgave: APS, november 2009

